

УДК 94:355.48(470:477)«20»
DOI <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.1>

Олександр СИТНИК

доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії та археології, Мелітопольський державний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Україна, індекс 69000 (oleksander_sytnyk@i.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7743-8148>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/E-7860-2018>

Остап ЗУБКОВИЧ

аспірант кафедри історії та археології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, вул. О. Нижанківського, буд. 34, с. Нежухів, Стрийський район, Львівська область, Україна, індекс 82431 (zubkovytch@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-9540-713X>

Бібліографічний опис статті: Ситник, О., & Зубкович, О. (2024). Переосмислення витоків російсько-української війни початку XXI століття. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, Спецвипуск*, 9–17. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.1>

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ВИТОКІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Анотація. Мета дослідження полягає у спробі переосмислення витоків й причин російсько-української війни початку XXI ст. **Методологія дослідження** ґрунтується насамперед на принципі історизму. Це проявляється, серед іншого, в розгляді історичних явищ і процесів крізь призму динаміки, аналізу їх взаємозв'язків та взаємозумовленості. Завдяки застосуванню цього принципу досліджено гібридну практику ведення війни з боку РФ та її гібридно-інформаційну політику. **Наукова новизна** полягає у тому, що кремлівським режимом всіляко розвивалася й вдосконалювалася гібридно-інформаційна політика. І саме це стало однією з визначальних причин сучасної російсько-української війни. **Висновки.** Встановлено, що гібридну практику ведення війни кремлівський режим застосовував тривалий час. Особливо активно вона використовувалася більшовицькою Росією впродовж 1917–1921 рр., зокрема, під час окупації України. Витоки сучасної російсько-української війни лежать в основі багатовікової експансії Московської (Російської) держави, з її імперськими породженнями: самодержавства, більшовизму й путінізму з неошовінізмом проти України. Відтак для очільників кремлівського режиму сучасна російсько-українська війна є фактично продовженням імперської політики. Саме українці завжди, а особливо під час сучасної російсько-української війни, протистояли російській імперській традиції. І це досягається завдяки руйнуванню: російських великодержавних міфів про «братні народи», «цивілізаційну роль» Російської імперії, «виправданість» російського комунізму тощо. Таким чином, Україна була й залишається головною перешкодою для російського неоімперіалізму.

Ключові слова: сучасна російсько-українська війна, більшовизм, національно-визвольні змагання 1917–1921 рр., тоталітаризм, гібридно-інформаційна політика, ідеологія, «русский мир».

Oleksander SYTNYK

PhD hab. (History), Full Professor, Department of History and Archeology, Bohdan Khmelnytsky Melitopol State University, St. 59, Naukovo Mischechka, Zaporizhzhia, Zaporizhzhia Region, Ukraine, postal code 69000 (oleksander_sytnyk@i.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7743-8148>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/E-7860-2018>

Ostap ZUBKOVYCH

Postgraduate Student of the Department of History and Archeology, Melitopol State Pedagogical University named after Bogdan Khmelnytsky, st. O. Nizhankovsky, house. 34, p. Nezhuukhov, Stryisky district, Lviv region, Ukraine, postal code 82431 (zubkovytch@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-9540-713X>

To cite this article: Sytnyk, O., & Zubkovych, O. (2024). Pereosmyslennia vytokiv rosiisko-ukrainskoi viiny pochatku XXI stolittia [Rethinking the origins of the Russian-Ukrainian war at the beginning of the 21st century]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Special issue*, 9–17. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.spec.1> [in Ukrainian].

RETHINKING THE ORIGINS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

Abstract. *The purpose of the research* is to try to rethink the origins and causes of the Russian-Ukrainian war at the beginning of the 21st century. *The research methodology* is based primarily on the principle of historicism. This is manifested, among other things, in the consideration of historical phenomena and processes through the prism of dynamics, analysis of the relationships between them and their interdependence. Thanks to the application of this principle, the hybrid practice of warfare on the part of the Russian Federation and its hybrid information policy have been studied. *The scientific novelty* lies in the fact that the Kremlin regime has developed and improved its hybrid information policy in every possible way. This is precisely what became one of the determining reasons for the modern Russian-Ukrainian war. **Conclusions.** It has been established that the Kremlin regime has been using the hybrid practice of warfare for a long time. It was used especially actively by Bolshevik Russia during 1917–1921, in particular during the occupation of Ukraine. The origins of the modern Russian-Ukrainian war lie at the heart of the centuries-old expansion of the Moscow (Russian) state, with its imperial offspring: autocracy, Bolshevism and Putinism with neo-chauvinism against Ukraine. Consequently, for the leaders of the Kremlin regime, the modern Russian-Ukrainian war is actually a continuation of imperial policy. It was the Ukrainians who always, especially during the modern Russian-Ukrainian war, opposed the Russian imperial tradition. And this is achieved through the destruction of: Russian great-power myths about «brotherly peoples», the «civilizational role» of the Russian Empire, the «justification» of Russian communism, etc. Thus, Ukraine was and remains the main obstacle to Russian neo-imperialism.

Key words: modern Russian-Ukrainian war, Bolshevism, national liberation competitions of 1917–1921, totalitarianism, hybrid information policy, ideology, «Russian world».

Постановка проблеми. Коріння сучасної російсько-української війни початку XXI ст. є складним і багатогранним, включаючи історичні, культурні, політичні та геополітичні чинники. Розуміння передумов і причин цієї війни вимагає ретельного вивчення й переосмислення всього комплексу тенденцій, явищ і подій, що їй передували. Насамперед це стосується неоімперської сутності сучасної російської держави. Російська імперська традиція вже кілька століть є значним чинником геополітики у Європі. Вже з кінця XIX ст. у Росії спостерігалося формування більшовизму як опозиційної партії російському самодержавству. І вже після 1917 р. більшовизм, на відміну від інших партій соціал-демократичного спрямування, поступово набував ознак наступності стосовно російської монархічної деспотії. Російський більшовизм не тільки увібрав у собі гірші тоталітарні риси самодержавної деспотії, а й перетворився на крайню, людиноненависницьку форму тоталітаризму. І в цьому процесі вирішальну роль відіграли ідеологія, пропаганда та всілякі міфи. Останні тісно пов'язані із комуністичною ідеологією. Більшовизм поступово відновив самодержавну політику деспотизму, великодержавного шовінізму, русифікації та низку інших знарядь денационалізації національних меншин. Скориставшись військово-політичною, соціально-економічною та духовною кризою (внищення духовної сутності та формалізованість православної релігії), більшовики все більше розширювали сферу впливу на населення колишньої Російської імперії. Особливо це виявилось в ідеологічному та агітаційно-пропагандистському плані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання тематики переосмислення витоків й причин російсько-української війни початку XXI ст. певною мірою започаткували у своїх працях: О. Баган (Баган, 2021; 2022), В. Гудзь, Л. Полякова, А. Крилова (Гудзь, Полякова, Крилова, 2023), В. Ільницький, В. Старка, М. Галів, (Ільницький, Старка, Галів, 2022), В. Ільницький, М. Глібіщук, В. Старка (Ільницький, Глібіщук, Старка, 2022), О. Ситник (Ситник, 2017a; 2017b; Sytnyk, 2019) та ін. Окремі аспекти теми висвітлено в дослідженнях: І. Андрухива (Андрухів, 2006), В. Андрущенко, Л. Губерського і М. Михальченка (Андрущенко, 2002), М. Галіва, В. Ільницького (Галів, Ільницький, 2023), В. Ільницького, О. Куцької (Ільницький, Куцька, 2023), Р. Іванченко (Іванченко, 2000), М. Поповича (Попович, 2001), М. Сціборського (Сціборський, 2007), О. Ситника та Я. Балановського (Ситник, Балановський, 2022) та ін. Проте важливо наголосити, що загалом проблематика витоків й причин російсько-української війни початку XXI ст. ще потребує більш детального висвітлення в історіографії.

Мета дослідження. У статті зроблена спроба переосмислення витоків й причин російсько-української війни початку XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок незавершеності українського національно-визвольного руху попередніх епох, й, зокрема, національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр., нині Українська держава знову зіткнулася із системною агресією та експансією кремлівського режиму. Адже російський імперіалізм має системну шовіністичну сутність, а отже, є особливо агресивним щодо інших націй. При цьому під головним ударом російського експансіонізму й шовінізму перебувають українська нація і держава. Адже саме вони несуть головні виклики російській імперській ідеології: «забирають» історичну спадщину й культуру минулого (до XVIII ст.) від росіян, руйнуючи велику кількість російських великодержавних міфів, таких як «братні народи», «цивілізаційна роль» Російської імперії, «виправдання» російського комунізму тощо (Sytnyk, 2019, с. 183–197). Історія учергове показала неготовність української провідної верхівки повести народні маси на боротьбу за свою незалежність і державність у період визвольних змагань 1917–1921 рр. І провина за поразку лежить саме на керівниках Центральної Ради та Директорії, котрі надто довго тишили себе проросійськими та соціалістичними ілюзіями, втративши унікальну можливість зорганізувати значні військові сили, що були у їх підпорядкуванні, на захист України (Ситник, Балановський, 2022, с. 654).

Як свідчив М. Сціборський, події 1917–1920 рр. продемонстрували нездатність українських партій (штучно створених західноєвропейськими доктринами, при цьому зазвичай із тавром «общеросійських» політичних і культурних ідей), за своїм ідеологічним змістом і політичним впливом, бути конструктивним чинником державного унезалежнення й суспільної організації української нації. У цей період всі без винятку українські партії зазнали банкрутства й компрометації (Сціборський, 2007, с. 98). Однією з найважливіших причин падіння УНР була відсутність з'єднаної політичної національно свідомої еліти, яка б змогла повести за собою широкі народні маси. Українська політична еліта була вишколена в російських соціалістичних гуртках, не була самостійною, не опиралась на національну ідею та ідею власної державності, а йшла у фарватері соціалістичної інтернаціонально-централістичної російської ідеї, кидалась від ідеї дружби і братерства з російськими більшовиками-соціалістами та національною автономією (Іванченко, 2000, с. 17). Специфіка українського національного руху, як і низки інших, полягала в наявності провідників, які не лише втілювали настрої, ментальні засади свого народу, а й активно формували їх. Однак курс соціалістичного інтернаціоналізму в Україні призвів до того, що чимало українських соціалістів боялися навіть думати про моделювання майбутньої української державності, оскільки перебували під постійним тиском як внутрішнім, так і зовнішнім.

Згідно з переконанням очевидців, подій національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., провідники українського революційного руху проявляли нехіль щодо ідеї самостійної та незалежної Української держави. Їхня політика, замість цілеспрямованого державного будівництва, вела країну до щораз більшої анархії, що не тільки виключала організацію війська, але й вела Українську державу до неминучої руїни. Постійне озирання на революційні перетво-

рення в Росії, віра в те, що національні проблеми можна розв'язати в межах єдиного загальноросійського революційно-демократичного фронту спричинили упушення того шансу, який давав українцям можливість творення власної самостійної держави. Все це не тільки спричинило поразку національно-визвольних змагань 1917–1921 рр., але й зумовило подальше тотальне нищення українців протягом всього існування більшовицької влади. І закономірно, сучасна війна стала продовженням багатовікової експансії Московської (Російської) держави, з її імперськими породженнями: самодержавства, більшовизму й путінізму з неошовінізмом проти України.

Більшовизм був спрямований на безперервну боротьбу проти релігії як «шкідливого» світогляду, що суперечив ідеології марксизму-ленінізму, на якому базувалася радянсько-партійна система. Основоположники марксизму вважали, що боротися потрібно не проти релігії взагалі, а лише її критикувати (Андрухів, 2006, с. 73). Однак їхні послідовники – більшовики, пішли значно випередили своїх наставників. Вони жорстоко знищували церкви, храми, священників, монахів, нещадно викоринювали саму віру й кращі духовні почуття серед народу, натомість насаджуючи войовничий атеїзм. Одним із основних завдань і напрямів реалізації більшовицької ідеології було знищення духовності та моральних принципів. Розроблена Леніним антирелігійна доктрина була спрямована проти християнства, а особливо – православної церкви. Одна з головних причин цього полягала в тому, що православ'я рішуче не сприймало політику насилля й терору в суспільних відносинах, як й інші прояви зла стосовно людей, влади та держави.

У такий спосіб формувалася своєрідна атеїстична більшовицька «релігія», що стала катастрофічною деградацією й деформацією того суспільства Російської імперії, що тривалий час наближалось до цієї катастрофи через одержавлену церкву та вихолощення духовності, через насадження імперської ідеології і нищення національних традицій підвладних народів, через підміну суспільної моралі різного роду ерзац-догмами з подвійними стандартами. Сучасна РПЦ цілком підтримує цю традицію (Ситник, Балановський, 2022, с. 656). Саме УПЦ МП у складі РПЦ дуже інтенсивно сприяла просуванню «русского мира» в Україні. При цьому вона використовувала свої впливи й зв'язки у владних інституціях, щоб притіснити проукраїнські церкви: УГКЦ, УПЦ КП, УАПЦ тощо (Баган, 2022, с. 97). Водночас Кремлівський режим використовує цю філію РПЦ як інструмент гібридно-інформаційного впливу Російської Федерації на Україну.

Трагічна історія України періоду першої половини ХХ ст. значною мірою була зумовлена поширенням більшовицької ідеології. Низький рівень національного самоусвідомлення більшості українців Наддніпрянської України, внаслідок слабкого культурно-просвітницького розвитку, брак політичної волі та досвіду державотворення в очільників УНР; велика довіра до соціалістичної пропаганди, критичний стан духовності народу, внаслідок заформалізованості православної віри – усе це та низка інших чинників призвело до утвердження в Україні ідеології більшовизму з всіма негативними наслідками. Причини цього, як і сам процес розвитку більшовицької ідеології, є предметом нагального дослідження з огляду на небезпеку реанімації необільшовизму у вигляді авторитарних тенденцій у сучасній Росії.

Монополія на владу більшовицької партії, зрощування партійного та державного апарату, монополізація політичної влади призвели до утвердження режиму беззаконня й політичного терору. Номенклатурний принцип, запроваджений у цей період, спричинив посилення командно-адміністративної системи управління. Відтак для більшовицького тоталітарного режиму характерним було використання єдиної ідеології. Тоталітарний режим прагнув дати пояснення кожному аспекту соціального життя. Утверджувались єдині соціальні цілі й узгоджені зразки поведінки.

Гранична жорстокість, тотальна влада над кожним громадянином держави стали вираженням цілісної природи комуністичного тоталітаризму; близькість її ідеологічних засад до архаїчних міфологічних структур демонструє справжню сутність цієї системи – спрощення, примітивізацію усіх суспільних механізмів. Насильство мало замінити складні механізми

саморегуляції, що їх виробила людська історія в духовному, політичному й економічному житті (Попович, 2001, с. 624–625). Тоталітарна ідеологія стала об'єктом фанатичної віри, неприступним для критики. Ідеологічна монополія тісно пов'язана з монополією на інформацію. І всі засоби масової інформації, і сам її зміст, і дозування для суспільства беруться під суворий контроль. Однією з характерних рис тоталітаризму (проявом якого і був більшовизм) стає відторгнення людини від власності та приватної справи, що створює основу для знеособлення соціуму й обмеження свободи. У тоталітарному суспільстві особистість втрачає свободу, індивідуальність, а місце витіснених індивідуальних цінностей посідає ідеологія. Витоки тоталітаризму необхідно пов'язувати зі статусом політичної партії, що «прийшла до влади» й одноосібно заволоділа «командними висотами». Саме монопольне право якоїсь партії на політичну діяльність створює сприятливі умови для розвитку тоталітаризму. Вона (партія) бере на озброєння революційну (в розумінні докорінного перетворення світу) ідеологію, якій надає статусу єдиного авторитету, а в подальшому – офіційної державної доктрини. Для поширення останньої партійно-державний апарат привласнює виключні права на силовий вплив і засоби переконання. Державі (а фактично партії, що прийшла до влади) підпорядковуються телебачення, радіо, газети тощо – всі засоби масової інформації, система освіти, наука і культура. Економічна і професійна діяльність більшості людей також контролюється державою або цілковито підпорядковується їй. Оскільки держава нероздільна з ідеологією, то практично всі галузі суспільної діяльності перебувають під впливом її офіційної доктрини – ідеології, яка відображає інтереси вже не стільки певної соціальної групи людей, скільки тієї її частини, яка перебуває при владі. У зв'язку з тим, що будь-яка діяльність стає державною й керується ідеологією, будь-який злочин у господарській або іншій галузі перетворюється на ідеологічний, трактується як «зазіхання на основи», представляється як антинародний. Саме тут у хід подій втручаються репресивні сили – каральні органи. Цілковито зрозуміло, що заключним акордом політизації й ідеологізації життєдіяльності людини є терор, наприклад, поліцейський та ідеологічний здійснювали тоталітарні режими Гітлера, Сталіна, Муссоліні, інших диктаторів (Андрущенко, 2002, с. 169).

Упродовж багатьох десятиліть більшовики та їх послідовники – комуністи й неокомуністи, відучували людей самостійно долати проблеми, думати й брати на себе відповідальність. Натомість привчали, що «мудре» керівництво саме за нас все вирішить. І як результат: маємо те, що нам натворили при нашій бездіяльності чи байдужості. Незважаючи на активну імітацію демократичних реформ в РФ впродовж 1990-х рр., демократичне суспільство там так і не було сформоване. Більше того, російська влада протягом кількох останніх десятиліть зберігала успадковані століттями традиції деспотичного авторитаризму й цинічного та зневажливого ставлення до свого населення. Більшовицькі органи насилля й терору («ЧК»-ДПУ-НКВС-МДБ-КДБ) довели цю традицію до крайніх форм винищення як власного, так і сусідніх народів. Трансформація КДБ у ФСБ призвела лише до більш цинічно вишуканого збереження цієї злочинної системи, а креатура Путіна при заміні Єльцина має всі підстави вважатися не просто невдалою, а згубною і для багатьох тисяч українців та росіян, й зрештою – для самої історичної долі Росії (Ситник, 2017а, с. 78–79). Після розвалу СРСР в 1991 р. Захід з неймовірним ентузіазмом взявся демократизувати насамперед Росію (на інші республіки зверталось зовсім мало уваги) і вкладати багатомільярдні інвестиції в російську економіку, освіту, культуру. Тобто знову потужно спрацював давній міф про Росію як «величній, вирішальній, привабливій» цивілізаційний простір, який є «неодмінним доповненням Заходу». На те, що в тій Росії-Московії завжди визначальними були традиції деспотизму, соціального рабства, ксенофобії, шовінізму, особливо захланного імперіалізму-великодержавництва, якимось не зверталось уваги.

Тоталітарний режим, який свого часу був встановлений більшовиками, контролював усі сфери життя суспільства. Він суворо диктував і нав'язував усім і кожному зокрема, як потрібно жити, мислити, поводити себе. Влада вимагала від народу постійної відданості й підтримки, жорстоко придушувала будь-які прояви інакомислення. Формування суспільної ідеології

страху було чи не найвідповідальнішою ділянкою в роботі радянських і партійних органів. Отже, тоталітарна ідеологія породжує найбільш грубі й примітивні людські інстинкти, завдяки яким переважно і досягає максимального впливу в суспільстві. При цьому, сучасний расизм як тоталітарна доктрина унаслідував від більшовизму неоімперський шовінізм й расизм. Оскільки комуністи встановили тотальний контроль за всіма засобами інформації й наглухо замкнули кордони колючим дротом і військовою охороною, їм вдалося створити на території держави два окремі світи, ізольовані один від одного: офіційний і неофіційний. Близько половини останнього становили українці.

Від середини 1990-х рр. у російському суспільстві та політикумі все більшої популярності набивала ідея «русского мира», що зазіхала не тільки на статус загальнонаціональної об'єднавчої ідеології, але й – дієвого засобу посилення геополітичної ролі РФ. Відтак ця доктрина дала поштовх процесу реінкарнації російського неоімперського проєкту (Ільницький, Старка, Галів, 2022, с. 47). Кремлівський режим ще від Російської імперії успадкувавши низку традиційних засобів гібридної агресії (використання «п'ятої колони»; таємні домовленості; провокації з подальшим звинуваченням жертви нападу в їх вчиненні; розміщення військ на кордоні; ультиматуми, шантаж й погрози; розкол еліт; підкупи; введення військового контингенту; демонтаж державності; встановлення маріонеткових урядів; проведення фіктивних виборів; репресивні заходи тощо) водночас зазвичай позиціонує себе рятівником-миротворцем (Штогрін, 2022, с. 97). Практика гібридно-інформаційних війн існували ще з давніх часів. Однак тільки в наш глобалізований час вона набуває тотального застосування практично у всіх галузях військово-політичного протистояння (Гудзь, Полякова, & Крилова, 2023, с. 174).

Паралельно з процесами демократизації в РФ мали б відбутися кардинальні процеси детоталітаризації цієї країни, процеси видозміни ментальності й свідомості російського народу в напрямі відходу від столітніх звичок насильства, державної корупції, шаленого мілітаризму, тиранії влади тощо. Проте в підсумку десяти років «демократизації» до влади в 2000 р. прийшов Путін зі своїм оточенням неоімперіалістів, олігархів, шовіністів тощо. Відтак РФ відкотилася в історично звичну для неї нішу брутального й рабського суспільства (Баган, 2022, с. 119). І вже на початку ХХІ ст. була очевидна реанімація необільшовизму, насамперед – через відновлення авторитарних тенденцій у сучасній РФ, зокрема, путінським режимом (Ситник, 2017b, с. 119–120). Одночасно, на початку ХХІ ст. розпочалося активне поширення ідеї «русского мира» – новітньої російської неоімперської ідеологічної доктрини. І саме вона була використана кремлівським режимом з метою консолідації проросійського населення України навколо своєї неоімперської геополітичної доктрини. При цьому чільне місце відводилося пропаганді як головному засобу дезінформації, деформації й перекручення історичного минулого, маніпуляції суспільною свідомістю тощо. Спочатку російськими шовіністичними колами активно поширювалась ідея об'єднання українського, білоруського й російського народів в єдиний «загальноросійський народ». А згодом спостерігалось творення різного роду гібридних ідеологічних проєктів на кшталт «Новоросії». При цьому основна декларативна мотивація такого роду проєктів подавалася владою РФ, як: підтримка «співвітчизників» та «захист російського і російськомовного населення». А в цей час в українському суспільстві, значною мірою, домінували ліберальні тенденції, переважно, спрямовані на толерування наступу російської мови та культури. Водночас у своїй більшості, україноцентричне суспільство залишалося й, на жаль, нині залишається у стані невизначеності, роздвоєності щодо проблеми ставлення до російської культури (Баган, 2021, с. 196). Натомість представники кремлівського режиму діяли значно цілеспрямованіше й системніше. Провівши широкомасштабну інформаційно-пропагандистську обробку населення України, а особливо Криму та Донбасу, вони сформували досить потужну «п'яту колону». А відтак було проголошено необхідність захисту «народу Донбасу», тобто – війну з Україною. І на такого роду заклики відгукнулося чимало зомбованих маргіналів Південного-Сходу України. Ці, часто здеградовані й насичені штучно прищепленою ненавистю до всього українського, люди виступили проти своєї держави. Безперечно, вони зазнали й про-

довжують зазнавати цілеспрямованого впливу інформаційно-технологічних засобів керування психикою з боку ЗМІ РФ, стали інструментом, який вмilo використовує кремлівська влада.

Висновки. Загалом треба підсумувати, що впродовж XIX – початку XX ст. Російська імперія зарекомендувала себе як самодержавна та деспотична держава, що ставила собі головне завдання – придушення сусідніх народів. Російський імперіалізм мав шовіністичний характер. Тому був особливо агресивний стосовно націй, які демонстрували інші цінності: демократизм, республіканізм та волелюбність. Не випадково саме українська нація та її державність опинилися під головним ударом російського експансіонізму та шовінізму. Саме українці тоді і навіть під час сучасної російсько-української війни протистояли російській імперській традиції. І це досягається завдяки руйнуванню: російських великодержавних міфів про «братні народи», «цивілізаційну роль» Російської імперії, «виправданість» російського комунізму тощо. Однак Україна була і залишається головною перешкодою для російського неоімперіалізму.

Витоки сучасної російсько-української війни лежать в основі багатовікової експансії Московської (Російської) держави, з її імперськими породженнями: самодержавства, більшовизму й путінізму з нешовінізмом проти України. Відтак для очільників Кремлівського режиму сучасна російсько-українська війна є фактично продовженням імперської політики.

Загалом можна підсумувати, що гібридну практику ведення війни кремлівський режим застосовував тривалий час. Особливо активно вона використовувалася більшовицькою Росією впродовж 1917–1921 рр., зокрема, під час окупації України. А у наступних військово-політичних конфліктах кремлівським режимом всіляко розвивалася й вдосконалювалася гібридно-інформаційна політика. І саме це стало однією з визначальних причин сучасної російсько-української війни.

Джерела та література

- Андрухів, І. (2006). *Політика радянської влади у сфері релігії та конфесійне життя на Прикарпатті в 40–80-х роках XX століття. Історико-правовий аналіз*. Івано-Франківськ : Лілея-НВ.
- Андрущенко, В., Губерський, Л., & Михальченко, М. (2002). *Культура. Ідеологія. Особистість: методолого-світогляд. аналіз*. Київ : Знання України.
- Баган, О. (2021). *Історіософські есе* (відп. ред. Ситник О.). Мелітополь – Тернопіль : Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова; Вид-во «Крила».
- Баган, О. (2022). *Rossica: російська цивілізація в історіософських інтерпретаціях : нариси* (відп. ред. Ситник О.). Мелітополь – Тернопіль: Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова, ТОВ «Видавництво Крила».
- Галів, М., Ільницький, В. (2023). Характер сучасної російсько-української війни (2014–2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 13/55*, 47–73. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283164>.
- Гудзь, В., Полякова, Л., Крилова, А. (2023). Шкільні підручники з історії в путінській Росії як засіб інформаційної війни з Україною. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 14(56)*, 173–184.
- Іванченко, Р.П. (2000). *Українська державність в 20–90-х рр.* Київ : МІЛП.
- Ільницький, В. & Куцька, О. (2023). Періодизація російсько-української війни (2014–2022) в українському науковому дискурсі. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 13/55*, 162–177. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283087>
- Ільницький, В., Старка, В., Галів, М. (2022). Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал, 5*, 43–55. DOI: doi.org/10.15407/uhj2022.05.043
- Ільницький, В., Глібіщук, М., Старка, В. (2022). Як ідеологічні засади білогвардійського руху вплинули на світогляд В. Путіна. *Актуальні питання гуманітарних наук, 53 (1)*, 12–21.
- Попович, М. В. (2001). *Нарис історії культури України*. Київ : АртЕк.
- Ситник, О. М. (2017). Історичні витоки російсько-української війни 2014–2017 років. *Східноєвропейський історичний вісник – Skhidnoievropeiskiy Istorychnyi Visnyk, 2*, 71–81.

- Ситник, О. М.** (2017). Російсько-українська війна 2014–2017 років як наслідок незавершеності національно-визвольної української революції 1917–1921 років. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Історичні науки»*, 2, 117–123.
- Ситник, О., Балановський, Я.** (2022). Ідеологічні витoki російсько-української війни 2014–2022 років. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 654–660.
- Сціборський, М.** (2007). *Націократія*. Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика».
- Штогрін, І.** (2020). Кремлівська тактика гібридної агресії: 80 років тому СРСР окупував країни Балтії. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/gibrydna-agresiya-kremlya-okepatsiya-krain-baltii/30675068.html>
- Sytnyk, O. M.** (2019). Russian-ukrainian war 2014–2019 years as the decisive stage of the struggle for the Ukrainian independent state. *Relevant research of historical sciences: collective monograph*. Lviv – Toruń : Liha-Pres, 183–201.

References

- Andruxhiv, I.** (2006). *Polityka radyans'koyi vlady u sferi relihiyi ta konfesyine zhyttya na Prykarpatti v 40–80-kh rokakh XX stolittya. Istoryko-pravovyy analiz* [The policy of the Soviet government in the sphere of religion and religious life in the Carpathian region in the 40s–80s of the 20th century. Historical and legal analysis]. Ivano-Frankivsk: Lileya-NV [in Ukrainian].
- Andrushchenko, V., Hubers'kyi L., & Mykhal'chenko, M.** (2002). *Kul'tura. Ideolohiya. Osobystist': metodoloho-svitohlyad. analiz*. [Culture. Ideology. Personality: methodological outlook. analysis]. Kyiv: Znannya Ukrainy [in Ukrainian].
- Bahan, O.** (vidp. red. Sytnyk O.). (2021). *Istoriosofs'ki ese*. [Historiosophical essays]. Melitopol'-Ternopil': Naukovo-doslidnyy tsentr imeni Dmytra Dontsova; Vyd-vo «Kryla» [in Ukrainian].
- Bahan, O.** (vidp. red. Sytnyk O.). (2022). *Rossica: rosiys'ka tsyvilizatsiya v istoriosofs'kykh interpretatsiyakh: narysy* [Rossica: Russian civilization in historiosophical interpretations: essays]. Melitopol'-Ternopil': Naukovo-doslidnyy tsentr imeni Dmytra Dontsova; TOV «Vydavnytstvo Kryla» [in Ukrainian].
- Haliv, M. & Pnytskyi, V.** (2023). Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2023): vitchyzniani istoriografichniy diskurs [The nature of the modern Russian-Ukrainian war (2014–2023): the Ukrainian historiographical discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 13/55*, 47–73. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283164> [in Ukrainian].
- Hudz', V., Polyakova, L., & Krylova, A.** (2023). Shkil'ni pidruchnyky z istoriyi v putins'kiy Rosiyi yak zasib informatsiynoyi viyny z Ukrainoyu [School textbooks on history in Putin's Russia as a means of information warfare with Ukraine]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats' Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriya – Problems of the humanities: a collection of scientific works of Ivan Franko Drohobyt'sk State Pedagogical University. History series, 14(56)*, 173–184 [in Ukrainian].
- Ivanchenko, R.** (2000). *Ukrayins'ka derzhavnist' v 20–90-kh rr.* [Ukrainian statehood in the 20s–90s.]. Kyiv: MILP [in Ukrainian].
- Pnytskyi, V., & Kutska, O.** (2023). Periodyzatsiia rosiisko-ukrainskoi viiny (2014–2022) v ukrainskomu naukovomu diskursi [Periodization of the Russian-Ukrainian war (2014–2022) in the Ukrainian scientific discourse]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 13/55*, 162–177, doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283087> [in Ukrainian].
- Pnytskyi, V., Starka, V., & Haliv, M.** (2022). Rosiys'ka propaganda yak element pidhotovky do zbroynoyi agresiyi proty Ukrainy [Russian propaganda as an element of preparation for armed aggression against Ukraine]. *Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal – Ukrainian historical magazine, 5*, 43–55 [in Ukrainian].
- Pnytskyi, V., Hlibischuk, M., & Starka, V.** (2022). Yak ideolohichni zasady bilohvardiiskoho rukhu vplynuly na svitohliad V. Putina [How the ideological foundations of the white guard movement influenced the worldview of V. Putin]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of humanitarian sciences, 53 (1)*, 12–21. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-2> [in Ukrainian].
- Popovych, M.** (2001). *Narys istoriyi kul'tury Ukrainy* [Essay on the history of culture of Ukraine]. Kyiv: ArtEk. [in Ukrainian].

- Sytnyk, O.** (2017a). Istorychni vytoky rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny 2014–2017 rokiv [Historical origins of the Russian-Ukrainian war of 2014–2017.]. *Skhidnoyevropeys'kyi istorychnyy visnyk Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk – East European Historical Bulletin*, 2, 71–81. [in Ukrainian].
- Sytnyk, O.** (2017b). Rosiys'ko-ukrayins'ka viyna 2014–2017 rokiv yak naslidok nezavershenosti natsional'novyzvol'noyi ukrayins'koyi revolyutsiyi 1917–1921 rokiv [The Russian-Ukrainian war of 2014–2017 as a consequence of the incompleteness of the national liberation Ukrainian revolution of 1917–1921]. *Visnyk Cherkas'koho natsional'noho universytetu imeni Bohdana Khmel'nyts'koho. Seriya «Istorychni nauky» – Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series «Historical Sciences»*, 2, 117–123. [in Ukrainian].
- Sytnyk, O., & Balanovs'kyi, Ya.** (2022). Ideolohichni vytoky rosiys'ko-ukrayins'koyi viyny 2014–2022 rokiv [Ideological origins of the Russian-Ukrainian war of 2014–2022]. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 654–660. [in Ukrainian].
- Stsibors'kyi, M.** (2007). *Natsiokratiya* [Nationocracy]. Vinnytsya: DP «Derzhavna kartohrafichna fabryka». [in Ukrainian].
- Shtohrin, I.** (2020). Kremlivs'ka taktyka hibrydnoyi ahresiyi: 80 rokiv tomu SRSR okupuvav krayiny Baltiyi [The Kremlin's tactics of hybrid aggression: 80 years ago, the USSR occupied the Baltic states. 2020]. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/gibrydna-agresiya-kremlya-okepatsiya-krain-baltii/30675068.html> [in Ukrainian].
- Sytnyk, O.** (2019). Russian-ukrainian war 2014–2019 years as the decisive stage of the struggle for the Ukrainian independent state. *Relevant research of historical sciences: collective monograph*. Lviv – Toruń: Liha-Pres, 183–201. [in English].